

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA

WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Keleti száz a százhoz (7. oldal)

Piaci romantika 2.0 (10-11. oldal)

Littner Gyuri különdíjas esszéje
(3. oldal)

Oláh János emlékére

Október elején, hosszan tartó, súlyos betegség után elhunyt z Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem (OR-ZSE) korábbi rektor-helyettese, Dr. Oláh János. A professzor úr nem csak kiváló előadó, tanár volt, de számtalan remek könyvet írt, csak ízelítőül: Judaisztika tankönyv; Kohn a bányász (a témaválasztás nem véletlen, hiszen dolgozott bányásként, vājárként, majd bányamérnökként is); és a legújabb, súlyos betegsége alatt elkészített, még be nem mutatott műve az Új zsidó Plutarchos.

Eddig utoljára a Magyar-Zsidó Vademecum című kötete jelent meg, amelyet februárban már ajánlottunk a Pesti Sólet olvasóinak. Meglévő adósságunkat is törlesztve emlékezünk most Dr. Oláh Jánosra, s saját szavaival mutatjuk be a könyvet.

Kücsi zsidó-magyar vademecum
Először is e könyvecske címéről néhány mondatban. Az első szó (kücsi) jelentéstartalma egyértelműnek tűnik, hiszen ez azt jelenti, hogy nem nagy. Vagyis szűkszavúan, csak a leglényegesebbeknek tartott, és szerzője vélekedése által érdeklődésre számot tartható dolgokat gyűjtötte össze e kücsi kötetben. A második szót (zsidó) talán nem kell magyaráznom, hiszen néhai tisztelt kollégám és tanítóm Popper Péter szavaival élve: „...ma már rendszeresen, kvázi kísérőszövegként zsidóznak mindenfelé...” Bár ez nem „mindig” szeretetteljesen történik, de hát ez van. Reményeim szerint, ha ők is bele-belelapozgatnak e kücsi

könyvecskébe, akkor esetleg változhat valami, hiszen nagyon sok esetben a tudatlanság okozza, okozhatja e zsigeri zsidózást.

A címben szereplő harmadik szónak (magyar) kétségkívül érthető a jelentése kedves magyarul (is) olvasó olvasómnak. A két szó így együtt (zsidó–magyar), ebben a sorrendben és kötőjellel, már talán magyarázatra szorulhat, hiszen: „...az én gondolataim, nem a ti gondolataitok” – írja Jesájá/Ézsaiás/Ézsaiás az Örökkévaló szájába adván, és minden bizonnyal ez így van néha az én esetemben is, hiszen sokan sokfélék vagyunk. Ha azonban becses olvasóm átlapozza a kücsi könyvecskét, elolvas néhány öt érdeklő szócikket, vagy kedvet kap és többet is elolvas, mint tervezte, akkor – szándékaim szerint – megérti majd, hogy e két szó gyakran mennyire össze is tartozik.

A címszavakról röviden: az ismertető szavak a (zsidó élet szervezetei, intézményei, irányzatai, sajtói stb. kivételével) zsidó szavak, amelyek héber, vagy arámi, vagy jiddis, vagy német eredetűek. Mindazáltal ezen zsidó szavak egy része a magyar nyelv által használt szóvá (pl.: balhé, gölem, kóser, sólet stb.), vagy a magyar nyelvet beszélő, magyarországi zsidóság által használt szóvá lett (pl.: kóved, pónem, sábesz, smúzol, széder stb.). E két dolog kapcsol-

lódik egymáshoz, sok esetben egyértelmű átfedés is tapasztalható. A vademecumról: a különféle szótárak szerint a vademecum [vádémékum] szó jelentése: zsebkönyvszerű útikalauz, amely hasznos szakmai és gyakorlati ismereteket, tudnivalókat tartalmazó zsebkönyv, zseblexikon. A latin vademecum (‘járj velem’) kifejezésből: vadere (‘lép, meg, jár’) és mecum (‘velem’). E kücsinyke vademecum a magyarországi zsidó rétegnyelv gyakrabban használt idiómáit kívánja részben ismertetni, a közismertebbeket, a közérdeklődésre jobban számot tarthatókat. A héber és arámi eredetű szavak mellett, a jiddis és német-zsidó szavakat is

összegyűjtöttem, és igyekeztem röviden és lényegre törően, de – reményeim és szándékaim szerint – közérthetően megmagyarázni. Megtalálhatóak az ismertebb zsidó ünnepek, az emlék-, gyász-, böjt- és nevezetes napok egy része; a hagyományos zsidó életút szertartásainak és eseményeinek rövid áttekintése; a zsidó élet jelképeinek, tárgyainak és a hagyományos zsidó közösség és annak életét megvilágító szócikkek; valamint a magyarországi zsidó élet szervezeteiről, intézményeiről, irányzatairól, sajtóiról stb. szóló rövid ismertető is. Ez utóbbiaknál a saját maguk által írtakat és az interneten megtalálható szövegeiket vettem át, hogy így azok a leghitelesebb legyenek. Írtam a közismertebb ételekről és süteményekről, köztükt a Magyarországon annyira még nem, de világszerte ismertekről (pl.: babka, bagel/beigel, blincsész stb.). Néhány Magyarországon közismertebb (tv-ből, moziból) démon nevét is belevettem a gyűjteménybe, az első emberpár nevével egyetemben, mert a közvélekedéssel szemben egészen más a jelentéstartalma. Nem szerepelnek e könyvecske szócikkeiben személyek, sem szűkebb értelemben vett liturgikus cselekedetek, sem imák, hiszen az utóbbiakat személyesen célszerű megtapasztalni, hiszen az élménydúsabb és nagyobb haszonnal jár.

Emléktábla készült Arthur Schneier tiszteletére

Október 28-án délután, márványtáblát avattak a Dohány utcai zsinagógában a kilencven éves Arthur Schneier rabbi tiszteletére.

A magyar zsidóság támogatója a járvány miatt ezúttal csak online lehetett jelen az eseményen, melyet többen személyen megtisztelték jelenlétükkel, így az izraeli, a német és az amerikai nagykövet is, illetve Erdő Péter bíboros. Ott volt zsinagógánkban a hazai zsidó közösség számos tagja, s persze főrabink, dr. Frölich Róbert és körzetünk elnöke, Nádel Tamás is.

Schneier főrabbi jó ismerősünk, legutóbb 2012. júliusában járt a Dohány utcai zsinagógában, de számtalanszor tért vissza korábban is Budapestre. Igen, visszatért, mert a náci megszállás elől nyolc-évesen érkezett Bécsből Budapestre édesanyjával.

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Egy évvel később, 1939-ben találkozott zsinagógánkban Hevesi főrabbiával, aki – mint korábban elmondta – nagy hatással volt rá. A gettóban Carl Lutz svájci diplomata segítségével élte túl a holokausztot. Tizenhét évesen költözött az Egyesült Államokba, de mai napig kiválóan beszél magyarul.

Hazánkban azért is ismert, mert tagja volt a Cyrus Vance külügyminiszter vezette amerikai delegációnak, amely 1979-ben visszaszolgáltatta Magyarországnak a koronát. 1992 és 2005 között hat alkalommal szervezett vallások közötti nemzetközi békekonferenciát. Munkája elismeréseként 2010. március 15-ei nemzeti ünnepünk alkalmából megkapta a külföldiek számára adható legmagasabb rangú elismerést, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetését. Emellett világszerte rengeteg kitüntetést kapott már. Schneier rabbinak (is) köszönhetően sikerült visszakapnia a moszkvai zsinagógát a helyi zsidó hitközségnek. Clinton elnök kínai küldöttségének tagjaként elvitte az első Tórát a sanghaji Ohel Rachel zsinagógába 50 év után.

Az Örökkévaló megbünteti a vétkeket!

Előző számainkban már több részletet is közreadtunk Littner Gyuri készülő kötetéből, amelyben a Tóráról. a zsidóságról osztja meg a saját – nem tudományos, de kedves és izgalmas magyarázatait. A könyv címe: Családrege a Bibliából, alcíme: A kezdet.

Ezúttal viszont nem a hamarosan megjelenő kötet egy újabb érdekes fejezetét olvashatják, hanem a Mazsihisz – hatvan éven felülieknek szóló – esszé pályázatán, a zsűri különdíját elnyert írás egy részletét. /Talán mondanunk sem kell, a következő hónapban jön az újabb!/

Littner György

Az Örökkévaló az emberek hibáit, vétkeit, bűneit különböző módon bünteti meg. Ezt mi nem érthetjük meg, mert nem az emberi agy szerint gondolkodik. A bűn elkövetése után nem mindig büntet azonnal, hanem lehetőséget ad arra, hogy az ember megbánja a bűneit, és megpróbálja jóvátenni azokat. Néhány példa következik.

Fáraót kilenc alkalommal kérte, hogy engedje el a héber rabszolgákat. Miután a Fáraó nem engedelmeskedett, mindig egy-egy csapással sújtotta Egyiptomot. A tízedik alkalom után jött az igazi büntetés. Nem a Fáraót ölte meg, hanem az elsőszülött fiát, ami sokkal nagyobb fájdalmat okozott neki, mintha őt magát ölték volna meg, hiszen a keze között halt meg a gyermeke. Ez már neki is sok volt, és elengedte a hébereket. Áron büntetései is nagyon különlegesek. Az aranyborjú megépítése után, Áron büntetlen maradt, míg a többi bálványimádóból háromezer embert legyilkoltak a leviták. Az Örökkévaló nem felejt, ezért amikor eljött az ideje, és Áron teljes biztonságba érezte magát, nem őt büntette, hanem a két fiát ölte meg a szentélyben. Pont úgy történt minden, mint Egyiptomban, nem a bűnös lakolt, hanem a szívéhez legközelebb álló két legidősebb fia. Amikor Áron és a nővére Mirjam fellázadt Mózes ellen akkor Mirjamot poklossággal büntette az Örökkévaló, ám Áron látszólag büntetés nélkül megúsza a dolgot. Az igazság viszont az, hogy neki sokkal jobban fáj a nővére büntetése, mintha ő maga lett volna poklos, és Mirjam megúsza volna a dolgot, hiszen állandóan gyötörte a lelkiismerete, hogy miért nem beszélte le a nővérét a lázadásról.

Mózes is megkapta a maga büntetését, nem léphetett be az Ígért Földre, különböző hibái miatt. Az Örökkévaló sok mindent megbocsát, de nem felejt! Mózes még az anyja hasában volt, amikor a Fáraó kimondta rá a halálos ítéletet. Az Örökkévaló megmentette az újszülöttet a Fáraó katonáinak kardjától, majd később a nílusi krodiloktól és elhelyezte a palotában, ahol mindent megtanult az ókori világ legfejlettebb államától. Ez tette alkalmassá a héber nép vezetésére. A következő negyven évben békés pásztorkodás családalapítás, és erőgyűjtés következett a nagy feladathoz. Eljött az idő, amikor az Örökkévaló benyújtotta a számlát, Mózes arra utasította, hogy vezesse ki a népet, Izrael fiait az egyiptomi rabságból. Mózes volt az első ember, aki nemet mondott az Örökkéva-

lónak, előtte mindenki szó nélkül teljesítette azt, amit az Örökkévaló kért tőle. Ábrahám még a saját fiát, Izsákot is hajlandó lett volna feláldozni. Az Örökkévaló kénytelen volt addig győzködni Mózeset, amíg nagy nehezen elvállalta a feladatot. Ez volt az első dolog, amit nem

sziklához; kérjenek tőle vizet. Mózes felmérésedett, és megint nem azt csinálta, amire az Örökkévaló utasította, hanem szózatot intézett a néphez, és a botjával két nagyot rácsapott a sziklára.

Mózes összetöri a kőtáblákat

felejtett el az Örökkévaló. Mózes elindult Egyiptomba, útközben megszállt egy fogadóban, ahol betegnek tetette magát, hogy visszatérhessen a régi életéhez. Az Örökkévaló itt már bevetette a halálos angyalt, akitől a felesége Cipóra mentette meg. Mózes kénytelen volt folytatni az útját, de ezt sem felejtette el az Örökkévaló. Ezután sok minden történt, amíg lejött Mózes a hegyről a két kőtáblával, amit az Örökkévaló készített és a Tízparancsolat volt rajta. Az aranyborjút látva Mózes mérgében darabokra törte a kőtáblákat, amire úgy kellett volna vigyáznia, mint a szeme világára. Ezt is megjegyezte az Örökkévaló. Több dologban is vitatkozott az Örökkévalóval. Végül, amikor a nép nyomására vizet kért az Örökkévalótól, és aki, mint mindig most is segített, csak anynyit kért cserébe, hogy Áronnal szóljanak a

„Halljátok csak ti engedetlenek! Vajon ebből a sziklából hozzunk – e ki nektek vizet?”

Az Örökkévalónál ez volt az utolsó csepp a pohárban, nem sorolta a régi dolgokat, hanem kijelentette Mózes és Áron büntetését.

„Mivel nem hittetek bennem, hogy megszenteljek engem Izrael fiainak szeme előtt, ezért nem viszitek be ezt a gyülekezetet az országba, melyet nekik adok.”

Talán ezt már akkor is tudta az Örökkévaló, amikor a kémek hazugsága miatt azt mondta, hogy akik látták dicsőségét meg a csodáit Egyiptomban és a vándorlás alatt, de örökre csak lázadtak, nem mehetnek be az Ígért földre, kivéve Kálébet és Józsuát, és a sivatagban született új nemzedéket. Mózes és Áront nem említette a honfoglalók között.

Gal Gadot szlengleckéje

Gal Gadot került a Vanity Fair novemberi számának címlapjára, s ebből az alkalomból ezúttal ő tanít néhány kifejezést, a lap szlenget oktató sorozatában. A magazin egy hosszabb interjút is közread, amelyben az – 1985-ben született, majd 19 évesen szépségversenyt nyert – izraeli színésznő beszél arról, hogy férjével tavaly már elég idősek tartották nagyobbik lányukat, Almát, hogy megnézzze a Wonder Woman-t, melynek anyja a főszereplője. A kislánynak a harcos részek nem tetszettek, a többi viszont igen és nagyon büszke volt. Gadot ezen túl, szól a tanulás fontosságáról és sok-sok érdekességet is megtudhatunk róla. A beszélgetéshez egy divatfotózáson is részt vett, amelyről saját Twitter-oldalán közölt videót. A felvételek Izrael egyik népszerű tengerpartján készültek Tel-Aviv közelében. A teljes cikket itt olvashatják, de számos képet is találhatnak: <https://tinyurl.hu/TW1N>. Néhány éve egy izraeli újság bevásárltotta a világ 50 legtehetségesebb, legintelligensebb, legviccesebb és legvonzóbb zsidó nője közé, míg két éve a Time listáján szerepelt, mint a világ száz legbefolyásosabb emberének egyike. A mellékelt videón <https://tinyurl.hu/RGj9> Gal Gadot angolul mutat be pár héber nyelvű szlenget, méghozzá olyan átéléssel, hogy ha eddig nem ismertük ezeket, rögtön gyakorolni kezdjük. /Bő három éve egyébként Nathalie Portman is szerepelt ebben a sorozatban./

De, hogy ne csak beszéljünk róla, íme a szavak és a magyar nyelvű magyarázat.

Achi:	tesó.
Para para:	szó szerint: tehén-tehén. Így az jelenti, mindent a maga idejében.
Bli ajin hara:	szemmel verés nélkül (l.ten őrizzen).
Chavlaz:	(chaval al hazman rövidítése): Nagyon király, csúcs szuper. (Érdekesség, szó szerint az ellenkezőjét jelenti.)
Pa’am slisit glida:	szó szerint: harmadik fagyalt. Itt kb. azt jelenti, harmadszorra csak összejön.
Tachlesz:	a lényeg.
Jalla:	gyerünk, csináljuk, haladjunk (ezt talán mindenki ismeri).
Es:	szó szerint tűz, a jelentése kb. csúcs, király.
Ma ani, ez?:	szó szerint: Mi vagyok én, kecske? Kb. nem vagyok hülye.
Ma pitom:	kizárt, esélytelen, miről beszélsz.
Stujot bemitz:	nonszensz a lében. Akkor használatos, amikor valami hülyeségről beszélünk.
Oresz:	nagyyszerű, elképesztő.
Ros kruv:	szó szerint káposztafej. A nem túl okos vagy naiv emberekre mondják.
Afa alaich/ alecha:	nagyon csodállak, totál odavagyok érted.

Pesti Sólet menü menü a BZSH Kóserkonyha receptjei alapján

Újházi tyúkhús leves 10 főre

Hozzávalók: 2 kg tyúk, 0,5 kg sárgarépa, 0,2 kg gyökér, 2 db kisebb zeller, 2 db karalábé, 0,2 kg csiperkegomba, 2 fej vörshagyma, 0,2 kg zöldborsó, 6 gerezd fokhagyma, 2 db tv paprika, 1 db paradicsom, 1 csomag petrezselyemzöld, só, egész bors, gyömbér

Elkészítés: HA megmosott tyúkot nyolc részre vágjuk (a máját és a zúzáját is felhasználjuk), majd hideg vízben feltesszük főni. Ha felforrt, szedjük le a habját és sózzuk meg ízlés szerint. Készítsünk fűszerzacskót, amelybe tegyük az alábbi fűszereket: bors, gyömbér, fokhagyma, vörshagyma. Helyezzük a fazékba. Amikor a tyúk már félig megpuhult, adjuk a fazékba a tisztított vegyes zöldségeket, a megmosott gombát, a zöldborsót, a paprikát, paradicsomot és a petrezselyemzöldet. Lassú tűzön főzzük. Tálaláskor a leveses csészébe rakjuk a metéltre vágott tyúkhúst, a vegyes zöldséget, zöldborsót, a gombát, a külön kevés levesben kifőzött házi finommetéltet. Forró levessel a csészét felöntjük, majd a tetejét megszórhatjuk nagyon finomra vágott petrezselyemzölddel.

Sólet füstölt marha szeggyel 10 főre

Hozzávalók: 1,6 kg füstölt marha szegy, 1,2 kg tarkabab, 0,2 kg árpagyöngy, 4 gerezd fokhagyma, 2 ek. pirospaprika, 6 fej vöröshagyma, 10 db tojás, bors, só ízlés szerint

Elkészítés: A babot és a füstölt húst előző nap beáztatjuk. A készítés napján hideg vízzel lemossuk a babot, a húst és az árpagyöngyöt is, Apróra vágjuk a hagymát, zsíron megpirítjuk, hozzáadjuk a fokhagymát, borsot, vizet, és felforraljuk. Alulra a babot, rá az árpagyöngyöt, a húst és annyi vizet, amennyi ujjnyira ellepi. Lassan felforraljuk, megszórjuk pirospaprikával, lefedjük és sütőben 3-4 óra alatt készre főzzük. Nem árt, ha az ételt régi, vastag falú lábasban készítjük el. A benne főtt kemény tojással tálaljuk.

Mákos csillag 10 főre

Hozzávalók: : 0,5 kg liszt, 0,2 kg cukor, 2 tojás, 1 csomag sütőpor, 0,2 kg darált mák, 0,15 kg margarin.

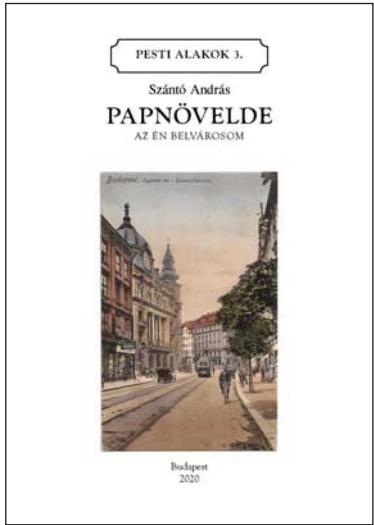

Elkészítés: A hozzávalókat néhány kanál mákos cukor kivételével összegyúrjuk, kinyújtjuk, majd formákkal kiszaggatjuk. Kikent, lisztezett sütőlapra helyezzük, olajjal megkenjük, és a mákos cukorral meghintjük. Közepes lángon sütjük.

PAPNÖVELDE és a többiek

Megjelent állandó szerzőnk, Szántó András Pesti alakok című sorozatának 3., és 4. kötete a Papnövelde – Az én Belvárosom, illetve Asztaltársaságok. Sőt, már nyomdában az 5. kötet is, s András a hatodikon dolgozik. András képeslapjaival, s az azokhoz tartozó történetekkel, érdekességekkel már majd két éve találkozhatnak a Pesti Sólet hasábjain. Az írásokból hamar kiderült, hogy András nagy gyűjtő – ám azt csak a könyvbemutatón hallottam, hogy a főként vendéglátós képek esetében az ország (egyik) legkomolyabb gyűjteményével rendelkezik és a terület komoly szakemberének számít.

Mielőtt bemutatnánk a most megjelent könyveket, álljon itt a kötet első két darabjának a címe is: Hó-dolat a cukrászoknak (Oroszy Sándor története), illetve A hentes – húsipari körkép.

Miért a *Papnövelde*? És miért a Belváros? Erről álljanak itt András bevezetőjének sorai. Pest frekvenciált területeiről már sokat írtak, újságcikkek tömege jelent meg a kerületről és számos könyvet is kiadtak a Belvárosról. Akkor minek még egy? – kérdezheti joggal az olvasó. Hát természetesen azért, mert máshogy látom ezt a környéket. Egyrészt gyerekkorom óta vannak emlékeim és élményeim erről a vidékről, másrészt azóta is olyan sok változás történt, hogy ma egészen más a képe a kis utcáknak és a nagy tereknek egyaránt. Ebben az összefoglalóban tehát elmesélem, mi mindent éltem meg az 50-es évektől máig Pest város közepén (az Egyetemi templom szinte a mértani középpontja Pestnek!). Másrészt a régi képeslapok és fotók gyűjtésének szenvedélye olyan csodálatos pillanatképekhez és utcarészletekhez juttatott, amelyeket ritkán lehet megtalálni a korábbi leírásokban.

Mindezekből szándékozom összeállítani az Én Belvárosomat kisebb epizódok, érdekes régi képeslapok és személyes emlékek alapján a Papnövelde utca környékéről,

mivel a családom itt (a 8. számú házban) élt 50 éven keresztül, a 30-as évek végétől 1992-ig - kisebb-nagyobb megszakításokkal, de állandó jelenléttel. A környék szinte minden háza rejtett érdekességeket, ezért a hatókört önkényesen kiterjesztettem a Kossuth Lajos utca és a Kálvin tér közötti területre – és még így is csak szubjektíven szemezgetek a rengeteg lehetőség-ből - a számomra fontos, érdekes emlékek közül. (Tervezetten elkerültem a Váci utca üzleteit, vendéglőit és egyéb érdekességeit, mert ennek egy külön könyvet kellene - végre valakinek – szentelni!) A dolgozatomban szereplő ember-ekről pedig Kosztolányi Dezső jutott eszembe, aki Négyesy László volt tanárára emlékezve a következőket írta: „Mindig lelkesedett és lelkesített. Lélekben nem is öregedett meg. Az elfásulás a középszerűek előjoga. Csak személyes emlékeim ezek. De azok, akiket szeretünk, személyes emlékeinkben élnek bennünk. Velük pedig életünk egy darabját temetjük el.” Természetesen ez a Belvárosi séta sok éttermet és gasztronómiát is tartalmaz!!!

Az *Asztaltársaságok* létrejöttének alapja, hogy a gasztronómia, ennek kialakulása és története hosszú idő óta foglalkoztatja Andrást, aki részben ezért választotta munkája megnevezésére a „gasztronomus”

jelzőt, mely ugyan nem szerepel a foglalkozások jegyzékében, de jól jellemzi az őt érdeklő hatalmas kultúrtörténeti terület tartalmát. Régóta meggyőződése, a gasztronómia az emberi kapcsolatok, közösségek fő területe, az emberek találkozásai, beszélgetései sokszor a fehér asztal mellett zajlanak, és ezáltal az ételek – szakácsok, éttermek, körülmények stb. – is jelentős szerepet kapnak a találkozásokban. Hogy miért pont a „gasztronómia” kerül ismét terítékre, mikor az utóbbi években olyan könyvadarat öntött el a boltokat és az olvasókat, ami már erős túlzás. Nos, a jóból sohasem elég – lehetne a magyarázat –, tehát a téma elvisel bármilyen mennyiségű újabb kiadványt.

Mit jelent, mit takar a „gasztronómia”? A könyvben a következő dologról esik szó: Az ételek és italok története. Milyen volt a 400-500 stb. évvel ezelőtt élők étkezése, mit fogyasztottak és hogyan? Milyen forrásokból származtak az étkek, illetve hogyan és kik készítették? Az étkezések módja, a terített asztalok elrendezése és stílusa a szegények, a jómódú polgárok és a főurak, a gazdagok életvitelében. A gasztronómiai örökök – az ingyencek és az „élvencek” bemutatása. Az ingyesség mindenkor a nemes élvezeteket jelentette, az ételek és étkezések mértékletességét és különlegességét. A féktelen dorbézolás, a „zabálás” sohasem tartozott ebbe az előbbi körbe – de kísérője volt az életnek minden korban. A francia nyelv remekül megkülönbözteti a két tábor híveit. A „gourmand” szó jelentése a falánk, torkos, nagyétkű – sok kárkatúra, tréfás rajz és metszet jelent

meg, melyek döntően a gourmandokról készültek. A „gourmet” szó pedig az ingyenc, az ínyesmester jelölésére szolgál.

A vendéglátás történetének jelentős fejezetévé nőtte ki magát az *Asztaltársaságok* működése, összetétele, állandó és alkalmi résztvevői, a találkozások színtere és rendszeressége, és az együttlétek tartalma az egyszerű fiákeresek esti találkozóitól kezdve az országos forradalmakat kirobbantó esti asztalkörűli háborgásokig. Most érdekesebb, valamint a kisebb, teljesen elfelejtett csoportokról is olvashatnak. A vendéglátás történetében, az emlékezőseknél sokszor csak az kerül szóba, hogy kik voltak az adott hely híres vendégei, költők, írók, festők, vagy éppen tudósok és sportolók. Szántó András összefoglalja az Asztaltársaságok – mint társadalmi jelenségek, érintkezési formák – kialakulásának főbb jellemzőit és eseményeit, emlékeit, néhány érdekes történettel - az ókortól napjainkig.

Hogy hol és miként vásárolhatják meg a könyveket a yanagida@t-online.hu email címen kaphatnak felvilágosítást.

Ábrahám újabb szövetség kötésétől Izsák feláldozásáig Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Június végén nyári szünetre ment a népszerű erabbi beszélgetésfolyam, melyben Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével tanulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó érdekességekről, szokásokról és sok mindenről. De nem maradtunk a trió nélkül, néhány hete Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet csütörtökön – olykor szerdán – 17:30-tól követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék figyelemmel, mert az előadásokat NEM tudják visszaneézni. Persze a Pesti Sóletben ezúttal is adunk egy rövidebb összefoglalót az elhangzottakból.

Előző számunkban a négy király, öt király elleni csatájánál hagytuk abba, ott, hogy Ábrahám kiszabadítja unokatestvérét, Lótót. Érdekes, hogy ekkor a városállamok idején még milyen számokról beszélhettünk: „Ábrahám felfegyverezte 318 emberét...” Ebben a harcban nem csak Lót szabadságáról esik szó, de Ábraháméről is, amikor a győztes csata után nem kér a zsákmányból, mert nem akar függőségi viszonyba kerülni, s azt mondja: „tarts meg mindent, mert nem akarom, hogy azt mondd, én tettem gazdaggá Ábrahámot”. E történetnél olvashatjuk először a Bibliában a héber kifejezést!

Rubens • Ábrahám és Málkisedek

Ezt követően Málkisedek, - akiről csupán annyit tudunk, hogy Sálem, azaz Jeruzsálem királya – megáldja Ábrahámot. De akad olyan értelmezés is, hogy nem Jeruzsálem királya, hanem a tökéletes király, mert már a szövetség kötése előtt körülmetélve született.

Nem sokkal később Ábrahám a neki hatalmas jutalmat ígérő I.tennek arról panaszkodik, hogy hiába minden, ha nincs gyermeke, így egy szolgálója örökölni mindent. I.ten gyereket és számtalan utódot ígér és szövetséget köt Ábrahámval, aki mély különböző állatot áldoz fel, s e négy állat megfelel Izrael négy ellenségének. I.ten azt is tudatja, hogy Ábrahám utódai 400 évig rabszolgák lesznek egy idegen országban, de megsza-

dulnak onnan. Gábor György és fő-rabbink is kiemelte, hogy igen az egyiptomi rabszolgaság eleve elrendelt, azonban az oda vezető út már a szabad akaraton, az egyéneknek múlik. Ha nem lett volna József, akkor jött volna más.

Míg a rómaiak, görögök tudtak az isteneik létezéséről, tetteiről, itt olvashatjuk, hogy Ábrahám HITT az Ő.valónak, aki ezt beszámította neki. S ez ügyben a hit fontosságáról hallhattunk... Miután Ábrahámnak még mindig nincs gyermeke, felesége, Sára beküldi szolgáját, Hágárt, szüljön neki ő gyereket. Később Sára mégis elza-

de közben egyenrangúnak érzi magát az úrnőjével, örökös rabszolgaságba kell vetni”. Az események hőse Sára, akinek nem lehet gyereke, de Hágár révén esetleg mégis, aztán...

I.ten megújítja szövetségét Ábrahámval, aki 99 évesen körülmetéli magát, majd Ismaelt és a háza népét. A szokás a korban máshol – így Egyiptomban – is létezett. A szövetségkötésnek valami testi jelét akarták adni. /Gondoljunk a vérszerződést kötő honfoglaló magyarokra./ Nem mellékesen Ábrámból ekkor lesz Ábrahám. /Felesége, Száráj, pedig ettől kezdve Sára./ Minden, ami a zsidóság, ami a judaizmus, az itt kezdődik.

Nem sokkal ezután Ábrahám lát három férfit közeledni, leülteti, és alaposan megvendégeli őket. A jelenet vendégfogadás fontosságára hívja fel a figyelmet. Miközben az egyik vendég (angyal) éppen őt, a (betegségből) lábadozót látogatja meg. Az angyaloknak nincs szükségük italra, táplálékra, mégis leülnek isznak és esznek. Azaz alkalmazkodnak a helyi szokásokhoz. Három angyal három feladattal érkezett. Egyikük Izsákot ígéri Ábrahámval. További kettő Sodoma elpusztítása miatt jött.

Ezt követően olvashatunk arról, hogy Ábrahám a helyiek érdekében alkudni kezd, igazi keleti stílusban, s 50-ről eljut 10-ig, ha

annyi igaz ember van, akkor megmenekül Sodoma. Nincs... Ám ez nem feltétlen jelenti, hogy az esetleg létező igazak ne élhetnének túl, mert a szövegben a város és nem minden ember elpusztításáról van szó. Rádadásul olvashatunk arról is, miként menekül meg Lót és családja. Aztán Lót lányainak bűnéről... A lányok – akikhez még nem ment be férfi soha – leitatják apjukat, és vele háltnak, majd teherbe esnek. A megszülető két gyerek utódai lesznek a moabiták, illetve az ammóniták...

Ábraháméknál nagy az öröm, Sára megszüli Izsákot a 100 éves ösapának. Idővel az Ő.való váratlanul arra kéri Ábrahámot, hogy áldozza fel fiát. Azonban nem árt tudni, hogy ebben az időben több népnél is elfogadott volt az emberáldozat, sőt, az elsőszülöttek feláldozása is.

Miközben Izsák pontosan tudta mi vár/hat rá, s hiába próbálták lebeszélni róla, mégis elment apjával, akinek bölcsseink szerint tíz próbatételt kellett kiállnia, ez volt az utolsó, s egyben a legnagyobb. A történetnek köszönhetően megtapasztalhatjuk I.ten könyörületességét is...

Még sok-sok izgalmas és új dolgot hallottunk, tanultunk. Következő alkalommal Ön is tartson velünk minden csütörtökön, az ima után, **17:30-tól** a zoom-on. **Meeting ID:** 389 906 7799. **Jelszó:** dohany.

I M A R E N D

Sajnos még mindig nem találkozhatunk személyesen a Dohány zsinagógában, így az imákon továbbra is csak a zoom-on vehetünk részt. A belépéshez szükséges adatokat a fenti nagy cikk végén megtalálják.

A reggeli imák 8:45-kor kezdődnek, az esti imák (a téli időszámítás szerint, a szokásoknak megfelelően: 18 órákor. A péntek esti, pontosabban délutáni imákat a szombat bejövetele előtt egy órával tartjuk. A következő hetek pénteki időpontjai:

Október 30.	15:15	November 6.	15:00
November 13.	14:50	November 20.	14:44
November 27.	14:35		

Keleti Ágnes: Száz a százhoz

Szeptember 30-án már csak száz napot (lapunk megjelenése napján pedig már csak 70 napot) kellett visszaszámolni Keleti Ágnes január 9-i, 100. születésnapjához. Keleti Ágnes ötszörös olimpiai győztes tornásznő, a világ legidősebb olimpiai bajnoka. A magyar sport történetében már korábban is akadt a századikát elérő, sőt túl is lépett olimpiai bajnok: Tarics Sándor vízilabdázó, 1936 aranyérmese.

Keleti Ágnes a koronavírus miatt a szokottnál természetesen óvatosabban él, ő maga is és környezete is ügyel az óvintézkedésekre. A rendszeres szobai mozgástól azonban nem térítheti el semmi. Ennek és a helyesen megválasztott étrendnek köszönhetően továbbra is fitt és jó kedélyű.

Nehezen viseli, hogy a kockázatokra való tekintettel nem hódolhat kedvenc szórakozásának, az utazásnak. Így a tavaly őszi barcelonai és a karácsonyi bécsi kirándulása óta már nem is lépett át a határon. Számára is maradt a belföld, a vírus első hullámát a Mátrában vészelte át, most ősszel pedig, – amíg az időjárás megengedte – Balatonfüreden időzött sokat, a sétány közönségének nagy öröme. A Dunán is feltűnt egy motorcsónak túra vendégeként, ami olyan jól sikerült, hogy az ott készült kép került fel az életét bemutató könyv címlapjára.

Mert Keleti Ágnes barátai, rajongói és sporttársai rövidesen megismerhetik teljes élettörténetét, szemléletét és gondolatait a világról. Nyáron az ideje egy részét fényképei válogatásával töltötte, mert ezzel is szerette volna segíteni a róla ősz végén megjelenő könyv sikerét. Az idei Ezüstgerely művészeti pályázaton A Prokopp c. könyvvel díjazott Dávid Sándor és Dobor Dezső szerzőpáros giga munkába kezdett, amikor egy éve nekilátott, hogy megénekelje a

Töretlen népszerűség

Az 1993-as Maccabi Játékok alatt Ranaana sportcsarnokának igazgatójánál (és feleségénél) szálltam meg. Egy nap vendéglátóm, – Yossi Kermándy – invitált, nézzem meg a csarnokot. Életem meghatározó élményeként itt találkoztam Keleti Ágnessel, aki épp’ a kicsiket tanította, és ejtette ámulatba, hogy 70 évesen spárgázott. /Ezt mai napig bemutatja!/ Ági nénivel egy jót beszélgettem, sok mindenről kedvesen érdeklődött, majd „számon kért”, miért nem Izraelben élsz? Majd helyeslően bólogatott, amikor azt válaszoltam: még arra is sor kerülhet...

Az elmúlt években, a Várház csarnokban futottam össze vele többször – remélem a járvány után ismét így lesz!

2016 októberétől a Scheiber tornaterme Keleti Ágnes nevét viseli. A névadó ünnepségen nem csak

a kicsik, a felnőttek is meghatottan figyelték minden mozdulatát, s szavát. S amikor egy évvel korábban, a 2019-es Maccabi Európa Játékok helyszínéről döntő tanácskozás, magyar prezentációja záró-, s csúcspillantataként színpadra lépett, az Európa számos országából megjelent küldöttek

vastapssal köszöntötték. A Játékokon, Polgár Judittal ő gyújtotta meg a lángot. /A rendkívül elhúzódo megnyitó, s a pocsék szervezés miatt ezt sajnos kevesen látták./

Mostanság rengetegen számoljuk vissza a napokat, mikor köszönhetjük 100. születésnapján...

Névjegy

Klein Ágnes néven született (1921. január 9.) egy budapesti zsidó családban. A vézskorszakot úgy élte túl, hogy megvásárolta Juhász Piroska papírjait...

1937-től a Vívó és Atlétikai Clubban (Maccabi), majd 1938-tól a Nemzeti Torna Egyletben sportolt. Bár 1940-ben megnyerte első magyar bajnoki címét, zsidó származása abban az évben eltöltötták minden sporttevékenységtől. Néhány éve egy interjúban arról beszélt, nem akart tornász lenni, gyerekkorában arról álmodott, csellista lesz. Ehhez képest...

Ötszörös olimpiai bajnok és még további öt olimpiai érmet (3 ezüst, 2 bronz) nyert. A magyar tornasport legeredményesebb versenyzője, 46X magyar bajnok, 7X csapatbajnok. Helsinkiben (1952), egy (talaj), Melbourne-ben (1956) négy olimpiai aranyérmet (talaj, gerenda, felemás korlát, és kéziszeres) szerzett. Ezzel egy olimpián ő a legsikeresebb magyar sportoló, s ő a legtöbb érmet gyűjtő magyar női olimpiaként. Az 1948-as, londoni olimpián is szerepelhetett volna, de két nappal a verseny előtt szalagszakadást szenvedett. A csapat nélküle ezüstérmes lett, vele akár...

1957-ben Izraelben telepedett le, s jelentős szerepe volt a nemzeti tornasport fejlődésében, a tornázképzésben és tornatanárképzésben. Az izraeli tornászválogatott edzője (1958-1980), illetve az izraeli Testnevelési Főiskola tanára volt (1957-1980). Majd 1983-tól különböző izraeli kluboknál edzősködött. Sportága, illetve a zsidó sportolók hírességei Csarnoka tagja.

Díjai: Magyar Érdemrend (1951), A Nemzet Sportolója (2004), Prima Primissima díj (2015), Izrael-díj (2017)

bajnoknő eddigi közel száz évének történetét.

A Dohány utcai Zsinagóga Alapítvány által is büszkén támogatott könyvben Keleti 36 egykori sporttársa nyilatkozik a „világ nyolcadik csodájaként” is aposztrofált tornásznőről, itthonról és külföldről (Ausztrália, USA, Izrael). Köztük a TF-esek és a tornászok mellett a magyar olimpiai csapatok még élő tagjai, többek közt olimpiai bajnokok és érmesek, olimpiakonok: Korondi, Bodó, Benedek Gábor, Gyenge, Dömölky, Ducza, Makray, Müller Kati, s azóta sajnos elhunyt Köteles Erzsébet, Tass Olga, Kárpáti György, akik – akkor persze senki sem gondolhatta – életük utolsó interjút adták épp a könyv számára. Érdekes, hogy Vizi E. Szilveszter, mint egykori tornász neve is szerepel a nyilatkozók közt. A boltokba novemberben eljutó kötetet több mint 100 fekete fehér és 30 oldalnyi színes fotó teszi teljessé.

A könyv címe KELETI 100 „Mert szeretek élni!”

Dési János

Emléktábla a zsidómentő katolikus papnak

Hévey Gyula, a terézvárosi Nagymező utcai Avilai Szent Teréz templom plébánosa és kollégái 1944-ben úgy próbálták zsidó honfitársaik életét megmenteni, hogy tömegesen keresztelték meg őket és adtak keresztleveleket – azzal együtt, hogy tudták, az áttérni szándékozók nagy részét nem a katolikus hitbuzgalom vezeti, hanem az életét próbálja menteni. Hévey Gyula – akinek tetteiről a Pesti Sólet 2019. októberi számában már szóltunk – most emléktáblát kapott.

Az emléktáblát Erdő Péter bíboros primás és Frölich Róbert főrabbi leplezte le egy csinos kis ünnepség keretében, amelyen többek között megjelent a pápai nuncius is. A táblaavatás ötlete úgy született, hogy bekapcsolódhattam a washingtoni Holocaust Memorial Museum kutatásába. Vági Zoltán történész és Noemi Szekely-Popescu kollégám kezdték a munkát. A történet lényege, néhány éve, amikor átalakították a sekrestyét, egy ajtót bontottak a falon. Kiderült, ott korábban is egy ajtó lehetett, amit elfalaztak, és a falba rejtettek keresztelési anyakönyveket. Méghozzá, amelybe olyanokat jegyeztek be, akik leginkább 1944-ben tértek ki tömegesen. A környékbeli zsidók egy része próbálta így menteni az életét. A kutatás ekkor indult. És kollégáimmal beszélgetve arra jutottunk, Hévey hősiességét valahogyan meg kell örököteni. Mert hősi tett volt az övé, kockázatos. Még akkor is, ha sokszor ezek a keresztlevelek már nem sokat érnek a nyilas őrzöngés idején.

S az is nagyon rokonszenves és fontos volt nekünk, hogy Hévey mai hivatali utódai, elsősorban Horváth Zoltán plébános és Kecskés Viktor milyen büszkék elődeikre. Legyenek minél többen büszkék erre a kitűnő emberre – gondoltuk. Ismerjük meg a történetét. S mi tagadás, az a hátsó szándék is vezetett minket egy kicsit, hátha így előkerülnek még olyanok, akiknek van emlékükről arról, hogy őket is itt keresztelték meg. Ötletünket gyorsan felkarolta a Sebes József vezette Wallenberg Egyesület és mellénk állt dr. Szécsi József a Keresztény-Zsidó Társaság vezetője is. Horváth atya ötlete volt, hogy az ünnepséget rendezzük a templom névadója, Szent Teréz napján – ráadásul ez október 15-ére, a nyilas hatalomátvétel évfordulójára esett, ami csak még erősítette a mondanivalónkat. Nevezetesen, amikor a diktatúra mindent maga alá hajt, akkor is van választás. Az ember szabad akarata megmarad, és ki lehet állni a zsarnoksággal szemben, még akkor is, ha ehhez komoly bátorság szükséges. Szembe menni a „koreszmével” és nem egyszer a propaganda sajtóval is.

Mert nem volt kockázatmentes mindaz, amit Héveyék tettek. Karsai László professzor például megtalálta az egyik itt működő hitoktató levelét, amelyben Tóth Alajos arról számol be, miként fogták el és kínozták meg a nyilasok azért, amiért „zsidóknak segített”. Az egyik korabeli nyilas lap a Magyarság szerzője, Baky Klára így számol be arról, amit a Nagymező utcai Teréz templomnál tapasztalt: „Zsidó rüfkék a templomi padok tetejére ülnek, keresztbe rakják lábaikat és úgy diskurálnak görbelábú lovagjaikkal. Minden képzeletet felül múl, amit látunk. Ilyen talán még soha nem is volt. (...) Így tehát az a faj, amely annak idején Isten fiát elítéltette Pilátussal, most érdekeinek védelmében ott tülekedik Krisztus egyháza körül és izgatottan, dühöngve taszítja, tiporja faj- és sorstársát azért, hogy minél előbb bejusson a valójában gyűlölt épületbe. (...) Bejutunk a templomba, szinte látni véljük, hogy a szentek szomorúan lehúnyják a szemüket. Hát ide is eljutottak a zsidó tömegek?” A lap egy másik szerzője, Maczki György (először azután a Népbíró) 1945-ben eljárást kez-

deményezett) a templomban a káplánt vonja felelősségre, mi történik itt, hogy-hogy ennyi zsidó betörhetett a templomba. A pap így felel: (...) akik meg akarnak keresztelkedni, előbb egyházi oktatásban kell részesülniük. De amíg egy nem keresztény meg nincs keresztelkedve, addig az egyházi oktatást is templomon kívül kell, hogy kapja. Igen, de mivel keresztény házakba nem mehetnek be, kénytelenek voltunk a templomban megtartani az oktatást.” A szerző ezután még megjegyzi, hogy „krisztus templomát valósággal meggyalázzák” a zsidók. Majd gyakorlatilag a papokat fenyegeti meg, mikor a káplán a szerző vádaskodására azzal menti őket, hogy még nem tudják, miként kell viselkedni keresztény templomban. „Menti őket, de nem menti azokat, akiknek ezt úgyis jó előre kellett volna tudniuk! Nincs mentség arra, hogy a megfeszített Krisztus szent házában új kufárokodást vigyenek véghez! Nincs mentség arra, hogy elkeseredésbe hajszolják az igazi keresztényeket!”

Hévey az ötvenes években joggal tartott attól, hogy őt is retorzió éri, el is távolították a plébániáról – minden valószínűség szerint az utókornak tanulságul rejtette el a most megtalált dokumentumokat. Mint azt Vági Zoltán kutatásaiból tudjuk, a hitoktatási tanfolyamok elindítását, lebonyolítását és az azt követő csoportos megkereszteleseket nem lehetett volna lebonyolítani Dr. Hévey Gyula plébános tudta, beleegyezése és engedélye nélkül. A jelek szerint a folyamatot ő kezdeményezte és vezette. Rajta kívül a következők egyházi személyek (hitoktatók, papok, káplánok stb.) vettek részt a folyamatban: Keresztes Frigyes, Kiss Mihály, Dr. Illés Imre, Schweitzer J?, Dr. Károlyi Károly, Gerőfy Béla, Péter Révay Tibor, Péter Dittrich, Dr. Gusztáv Béla, Köhler Ferenc, Bordás Sándor, Péter Szay Géza, Rózsavölgyi László káplán, Tóth Alajos. Szabó Andor, Kostek Jenő.

Kérjük, jelentkezzen, a desijan@outlook.com email címen, aki esetleg tud részleteket Hévey Gyula történetéről.

Rézolvastó kemencét tártak fel Beér-Seván

Régészek egy 6500 éves rézolvastó kemence maradványait találták meg Dél-Izraelben, a Negev-sivatag fővárosában, Beér-Seván – jelentette a Jedit Aharonot lap hírportálja, a ynet.

A Beér-Seva Neve Noj nevű lakónegyedében folytatott ásásokon egy kicsiny rézolvastó műhely nyomaira bukkantak, benne a kemence maradványaira, a réz olvasztását szolgáló kis agyagedényekre, azokban részalakra.

A kutatást Dana Ackerfeld, Omri

Jordániában, Beér-Sevától 100 kilométerre lévő Wadi Finan nevű területéről származott. A régészek arra következtettek, hogy a rézgyártás titkának megőrzése érdekében lehetett ilyen nagy a távolság a bányák és a kemencék között.

tartották fenn hatalmukat. Az általuk előállított réztárgyakat nem gyakorlati célokra alkalmazták, hanem szimbolikus jelentőségűek voltak. A rézbaltát nem baltaként használták, hanem a kőbalta művészi és rituális utánzása volt, a fém tárgyak főként

Az ősi rézolvastó maradványai - Fotó - Anar Resiok, IAA

– Amit felfedeztünk, a rézgyártás akkori csúcstechnológiájának számított, eddig nem találtak ennél kifinomultabb módszert előállítására ebben a korszakban – hangsúlyozta az egyik kutató a három évvel ezelőtt kezdődött feltárás jelentőségét a lapnak.

Az is lehetséges, hogy ezen a helyen alkalmazták először a világon a rézolvastó kemence bonyolult és akko-

Jagel és Erez Ben Joszef vezette a Tel-Avivi Egyetemről, közösen Jael Abadi-Reissel, Talia Abulfiával és Dimitri Jago-rovval az IAA részéről, valamint Jehudit Haralvannal az Izraeli Geológiai Intézetből.

Tanulmányuk szerint azért lehet a Beér-Seván talált a világ legrégebbi kemencéje, mert eddig soha nem bukkantak kemencére a rézgyártás első szakaszából. Ekkoriban általában még apró, virágcserephöz hasonló kerámiaedényekben, szénrel fűtött aknában olvasztották a rézet.

A kemencénél talált ércmaradványok izotópos elemzéséből kiderült, hogy az itteni fémgyártás alapanyaga a mai

– A maradványok kémiai elemzése azt mutatja, hogy minden műhelynek sajátos receptje volt, amit nem osztott meg a többiekkel – közölte Ben Joszef professzor a lappal.

Az ősi rézolvastónál talált cserepek – fotó - Anar Resiok, IAA

A Beér-Seva folyó manapság többnyire kiszáradt medrében abban az időben valószínűleg folyamatosan áramló patak volt, így a természeti környezet biztosította a rézműhelyek számára a kemencékhez és az edényekhez szükséges agyagot. A kutatók szerint 6500 évvel ezelőtt az itt élők szigorú társadalmi rétegződésben éltek. Az elit réteg tagjai pedig a „fényes anyag”, a réz előállításával

kultikus szertartásaikon jutottak szerephez. E kőzskornak nevezett időszakban az emberek még kőszerszámokkal dolgoztak. Noha már elő tudtak állítani rezet, még nem jöttek rá az ötvözés, a bronzkorban virágzó tudományára, amikor ön hozzáadásával szerszámként is alkalmazható, keményebb fémhez juthattak. (Forrás: MTI)

Kétezerhétszáz éves súlymértéket találtak a Siratófálnál

Kétezerhétszáz éves, mész-kőből készült súlymértéket találtak az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) régészei a Siratófal közelében – jelentette az IAA a Facebook-oldalán.

A 2700 évvel ezelőtt, a vaskorban – izraeli időmeghatározás szerint az Első Szentély idejében, vagyis a babiloni fogság, i.e. 586 előtt – mész-kőből készített gömb alakú súlymérték az ókori súlyegységek szerint két sékel – 23 gramm – súlyt határozott meg. Pontossága rávilágít a korabeli fejlett technológiai képességekre, és arra is, mekkora jelentőséget fektettek az ókori Jeruzsálemben a súlymértékek precizitásának.

A lapos talppal ellátott, gömb alakú, vésett feliratos súlyt nemrég tárták fel a Templomhegy egyik egykori bejáratát jelző Wilson-ívnél, a Siratófal melletti területek alapos átvilágításakor. Az ásásokat a Siratófal Örökség Alapítvány együttműködésével végzik a Templomhegy nyugati fala alatti alagút előcsarnokának bővítése érdekében, ahol a látogatókat felkészítik majd a gyalogtúrára az alagutakban. Az itt kiásott talajt a Dávid Város Egyesület szűrési programja részeként később átszűrjük, megvizsgáljuk.

Az ásásokat vezető Barak Monikandam-Givon és Tehila Lieberman szerint a súly tetején a héber ajin betűhöz hasonló bevésés egy egyp-

tomi jel, amely a sékel szó rövidítését jelenti, és a mellette lévő két vonal a két sékel mértéket jelöli. A mész-kő súly 23 grammot nyom. Korábbi, jeruzsálemi leletek alapján egyetlen ekkori sékel nevű egységet körülbelül 11,5 grammnak tekintenek, ami azt jelenti, a megtalált súlymérték pontosan két sékeles volt, ahogy felirata is jelzi. Abban a korban még nem használtak ezüsből készített pénzérméket súlymértéknek, s ezért különösen fontos volt a kőből készült súlyok pontossága a kereskedéshez, a kisebb súlyú fűszerek, illatszerek, a drágább csemegék adásvételénél. A kő súly megtalálásának helye arra emlékeztet, hogy az első Szentély idején nyüzsgő, piaci árusokkal teli élet zajlott a Siratófal környékén, amely most, a koronavírus-járvány idején szokatlanul csöndes, és kihalt. (Forrás: MTI)

A BUDAPESTI PIACOK ROMANTIKÁJA 2.0

Kofa-szemle abból az időből, amikor még voltak kofák

Már két éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásiból. Folytassuk sétánkat a - fővárosi - piacokon, de most ne az üzleteket, boltokat, csábító portálokat figyeljük, hanem az eladókat, a kofákat.

„Hogyé aggya?” – hallottam sokszor gyerekkoromban Nagymamámat a Vámház körüti vásárcsarnokban, mikor hajlandó volt elvinni a fáradtságos délelőtti túrájára. A cipelés kevésbé fárasztotta, inkább az alku-dozás, melyben a belvárosi házi-asszonynak el kellett felejténie választékos kifejezéseit, hogy az árusok stílusához alkalmazkodva sokkal eredményesebb lehessen.

Arra is emlékszem, hogy napi 10 forintból kellett bevásárolnia hat ember számára – hát a pénz többet ért, mint ma, de ez akkor is csodaszámba ment! Nagymama alkudozási technikája bámulatos volt, és arra épült, hogy ismert minden kofát és azok is mind ismerték őt. Napi 10 forint - mert ennyit kapott Nagypapától, aki egyébként maga is piaci „mozgóárus” volt. Esténként segítettem neki összeállítani a másnapi kollekciót: zichertüket fűztünk össze egytucatos (12 darabos) csomagokba, különböző méretűeket. Varrótűkből is csináltunk ilyen vegyes adagokat. A Nagypapa nyakában egy hevederen lógott a tálcája és azon a fentiek mellett voltak gombok, csatok, patentok, cérnák - ezt a rövidáru egyveleget hívták a régi időkben „norimbergi” áruknak. S ahogy Papa sétált a zöldséges, húsos, tojásos árusok – és főleg a vásárló népek - között, kínálgatta portékáját a háziasszonyoknak és délutánra el is adta. Minden nap másik piacra ment, mert akkoriban, az 50-es években még volt éppen elég a Fővárosban. A piac kiskoromtól örök szerelmem lett, s a gyerek számára fontos segítség és a kalandos bevásárlás mellett az illatok, furcsa emberek, különös termények és gyakori kóstoltatások színes világát ültette el emlékeimben, lelkemben egyaránt. Azóta is minden felkeresett helyen megnéztük a piacokat, például biciklitúrán Tokajtól Szegedig, vagy Passautól Bécsig. Sőt, egyik kedvenc ifjúkori olvasmányom volt Zola regénye, a „Párizs gyomra”, mely teljes egészében a legendás

Zola párizsi piaca

párizsi Les Halles óriáspiac és csarnok környékéről és árusairól szól, amint az a képen is látható. Mindenek előtt azonban a budapesti csarnokok és piacok hangulata, kínálata és egész berendezkedése kelt bennem erős nosztalgiaát, s ezzel nyilván nem egyedül vagyok így. Az utóbbi évek igen erős divatjává vált „piacolni”, azokról ími, riportokat és filmeket készíteni. Sőt még a fine-dining éttermek csodaséffjei is állandóan erről regélnek, vagy éppen keseregnek. Ebben a posztban most az igazán régi, 100 éves budapesti piacok világát idézem fel korabeli képeslapok és fotók segítségével, mert úgy érzem, sok érdekességet tartogat számunkra – hiszen az akkor még jóval kisebb fővárosi népesség ellátásáról szinte egész hadsereg gondoskodott.

A piac alapja:

a „Szent Kofa” intézménye

A kofa név és foglalkozás kialakulása kettős és rendkívüli módon összezavarta (zavarhatja) az embereket. Ma azt gondoljuk, hogy ő

az őstermelő. Pedig nem az. A kofák ritkább esetben voltak a piacokon termelők, mint inkább közvetítők. Összegyűjtötték a falusi csarnokok és piacok terményeket, és másnap felhozták Pestre, a piacra, vagy biztos vevőkör esetén elvitték a házakhoz, a lakásokba - főleg a belvárosi polgárok otthonaiba.

Mozgóárusok

Kik is azok a kofák?

Az elnevezés pontos jelentése eddig még nem ihletett meg nyelvtudóst, de több eredetet is emlegetnek. A szótárak szerint közép-magyarországi kifejezés volt, de valószínűbb, hogy a XIX. század derekán a németajkú lakosság ragasztotta rá a piaci árusokra

a kofa nevet. Németül a Kauffrau kereskedő-asszonyt, árus nőt jelent (Kauf = adás-vétel, Frau = asszony). Van egy további magyarázat az átvitt értelemre: „beszédes” jelentése a perzsa gufa (beszélő) guften (beszél) szón is alapulhat. A köznyelvben ugyanis a kofa a pletykás, kibeszélős nők gúnyos jelzője még ma is sok helyen az országban.

Kiss Lajos: A szegény asszony élete c. könyvében nagyon részletesen leírta a kofák összes lehetséges válfaját (pl. kenderkofa, gyümölcsös-, tejes-túrós, kenyeres-, libás-, stb. kofa) és a legfontosabb tulajdonságait is. Szerinte a falusi-vidéki lányok közül az lett kofa (vagy azt adták a szülők ilyen munkára), aki lusta volt, nem akarta a földet túrni és kapálni, a könnyebb utat kereste. Sokszor nem is volt becsületes, hiszen az a szóbeszéd is járta, hogy „kofa se legyen, ha nem tud csalni” (a mérésnél, számolásnál). És persze legyen jó beszédű - a nagyszájú lányokból is sokszor kofa lett. (a lepcsés leánygyermek-ekeket gyakran gúnyoltak úgy, hogy: te kis kofa.) Ez a háttér már az 1940-es években elkezdett erősen változni és ebből ered, hogy a kofaság a 60-as évek végére kihalt. Helyüket átvették a zöldségesek, azok a kiskereskedők, akik rengeteget dolgoztak és sokáig rendkívül jól is kerestek. Még ma is jól jövedelmez az üzletág, ha valaki elég gondosan és szorgalmasan csinálja, és közel tud kerülni a legjobb lehetőségekhez. A 40-es, s még inkább a 60-as évektől alakult ki a nagybani piac intézménye is, ahová elhozták a termelők az áruikat és eladták a zöldségeseknek.

Mit jelent a kofa-intézmény?

A kofa legfontosabb jelentése a piachoz kapcsolódik és inkább nosztalgikus sok ember számára – felidézi a régi, jó időket és a régi, valódi kiskerti-háztáji konyhai alapanyagokat.

Szentendrei kikötő, a kofa-ketreccekkal.

Sokan siratják a régi piacokat, amikor messze földről hozták a különlegesen finom terményeket és termékeket a fővárosba. Emlékszem a 70-es évek elejére, amikor Szentendrén laktunk és a hajóállomás úszó kikötő-stéigjén még megvoltak a kofa-ketreccek. Ezek rácsos rekeszek voltak, és Gabi bácsi, a kikötőmester mesélte, ide a kofák este lehozták a batyuit és tömött nagy kosaraikat a friss zöltséggel, gyümölccsel és egyéb-bel, hogy a hajnali hajóval vigyék a pesti piacokra. A fotó éppen a szentendrei kikötőt ábrázolja az 1910-es években, ahova a Duna áradása ellenére már lehoradták a kofák az áruikat – oly sokat, hogy már csak a kikötőhídon fért el! A hajnali nagy gőzöst kofahajónak hívták, amely Visegrádról indult és összegyűjtötte a közbenső (Kis-oroszi, Dunabogdány, Tahi, Szentendre stb.) helyek kofáit. (Erről kapta nevét az új Lehel Csarnok is,

hajó, valamint délről egészen Dunapenteletől felfelé gyűjtötték nagyobb piacnapokon a hajók a hatalmas kosarakkal érkező asszonyokat. Aki más irányokban lakott, az vonattal érkezett Budapestre, mert a vasút is felkészült a nagy tárkocsikkal a kofák csomagjainak rendszeres szállítására. A Nyugati és a Keleti pályaudvar jelentette a végállomást, de addigra elfogytak a nők és csomagjaik, mert ki-ki ment a megszokott piacára Rákosszentmihálytól Zuglón és Kőbányán keresztül a belvárosi csarnokokig.

A piacokon a kofák mindig ugyanazon a helyen igyekeztek árulni – mivel kialakult vevőkörük volt, akiknek meg kellett találniuk őket. A piacok területén a legtöbb helyen szakosodtak az árusok: a tejes-túrósok, a csirkések, a kenyéresok, a zöltségesek és a gyümölcsösök. Hasonlóan a házhoz járók is rendszerint csak egyféle termék-

Kosaraskofák

gúnyosan Kofahajónak titulálták nyitásakor az ellenzői és ez a név ráragadt.) Természetesen ugyanígy érkezett a másik Duna-ágon is Vácról kofa-

kel foglalkoztak, ezért egy polgárcsaláddhoz járt – akár hetenként, vagy kéthetenként – külön a tojásos, a tejes, a zöltséges, a kenyeres kofa.

Kofától, vagy termelőtől, hogyan vásároljunk ma a piacokon?

Minden gasztronómiai beszélgetés – különösen a sztáréttermek sztárszakácsaival – ott reked meg, ha lenne jó alapanyag, bárki készíthetne remekműveket. Ez természetesen pontosan így van, csak a feltételes móddal nem értek egyet. Igaz, kifogást mindig lehet találni, megoldást nehezebb – itt most beszámolok arról, mi az én megoldásom...

Azt hiszem, az egyik legkitűnőbb szakács a feleségem (kiskonyhán! nem vendéglőben). De csodákra ő sem képes, a keserű vegyszeres zöldpaprikából nem lesz soha ízes töltött paprika, lecsó, vagy savanyúság. Ezért már régen kitanultuk

jünk a piacra és a környékbeli asszonyok kerti finomságaiból, és hajnalban szedett friss gyümölcs-iből válogassunk.

Pedig Budapestnek ma is sok jó piaca van, nem is beszélve az ország különböző vidékeiről, hiszen a vidéki városokban és községekben sokkal jobb termelők gyűlhetnek össze. Budapesten és környékén bőven lehet válogatni a piacokból még ma is, amikor az emberek nagy része már átszokott a szupermarketek választékára. Szerencsére azonban maradt még jócskán igényes család, amely megnézi, mit eszik és hajlandó a jó dolgokért néhány plusz lépést is megtenni. Újabb divat: a módosabbak száz-kilométereket autóznak az

Wochenmarkt in Budapest. Gemälde von A. Wagner.

Piac

a minőségi termények-termékek felkutatásának mesterségét, amit főként a piacokon gyakorolunk. Így szerzett tapasztalatainkat szeretném megosztani Önökkel.

Tudjuk, milyen sokan siratják a hajdani piacokat, a régi szép időket, amikor messze földről hozták a különlegesen finom terményeket és termékeket Budapestre. Gyerekkoromban, sőt még a hetvenes években is a hajnali kofahajóval hozták a pesti piacokra a Dunamenti falvak terményeit. Vagy felremlenek gyerekkorom balatoni nyaralásai, amikor Édesanyámmal vártuk a keddi-szerdai-szombati napot, hogy reggel korán kimen-

un. kézműves piacok kedvéért, ahol sokszor 3-4-szeres áron veszik meg a kifényesített tömegárukat. Piac tehát van sok, de hol, mit, *hogyan és kitől vásároljak?* – ezek a kérdések az igényes, egészségére jobban vigyázó és főként az ingyességre hajló háziasszonyok – és egyre inkább a vásárlást átvállaló és élvező háziurak – részéről merülnek fel. A piacokon mostanában (újra) jelentek a szakácsok és étterem tulajdonosok is a válogatott és friss áruk beszerzése céljából – és egyre inkább találnak minőségi dolgokat, ha nem túl nagy mennyiségre van szükségük. Hogy hol, mit, hogyan és kitől vásároljunk a piacon? A novemberi *folytatásból* megtudhatják.

Az eredeti cikkben még számtalan érdekességet és fotót találhatnak: <https://tinyurl.hu/OFTe>

A PARTNER • Székhelyi József emlékére

Nemrégiben megszületett Dr. Székhelyi Márton – az Élet Menete Alapítvány alapítói jogok gyakorlójának – második gyermeke. Marci édesapja Székhelyi József, AKI az „Élet Menete” egyik alapítója, ezt a családi eseményt sajnos már nem élhette meg. 2018 augusztusában el kellett ŐT búcsúztatnunk.

2018 tavaszán az Élet Menete Alapítvánnyal közösen Izraelbe utaztunk, s ott részt vehettünk a nagyszabású nemzetközi Izraeli Élet Menete rendezvényen, amelyen az Állam megalakulásának 70. évfordulójára is emlékeztünk.

2018 tavaszán az Élet Menete Alapítvánnyal közösen Izraelbe utaztunk, s ott részt vehettünk a nagyszabású nemzetközi Izraeli Élet Menete rendezvényen, amelyen az Állam megalakulásának 70. évfordulójára is emlékeztünk.

Velünk volt Székhelyi Jóska és Marci is. Jóska már beteg volt, de Frölich főrabbi úr társaságában, ha kicsit lassabban is, végigyalogolta a több kilométeres utat - Jeruzsálem belvárosától a Kotelig.

A következő napokban kirándulni mentünk, egyik napon a Massadára. Itt már előző években több ízben is jártunk, ráadásul 40 fok meleg volt circa, ezért úgy döntöttünk Frölich főrabbi úrral, és Dr. Kunos Péterrel ezt most kihagyjuk, és Massada tövében levő hűvös étteremben leültünk ultizni. Mellénk telepedett Jóska, aki szintén nem vállalta a túrát, és kis idő múlva megszólalt: Gyerekek beszállhatok? Erre a kérdésre nehezen lehetett volna nemmel válaszolni. A helyzet az, hogy az ultinál jó, ha a játékosok ismerik egymás játéktípusát. Tudtuk, hogy Kunos Péter nagyon jó játékos, Frölich főrabbi és én sem játszunk rosszul, Jóska játéktudását azonban nem ismertük.

Beszállt és csak nyert, nyert, nyert. Nem nagy alapon, de pénzben játszottunk, és írtuk az eredményt. Mikor a csoport visszaérkezett a túrából, befejeztük a játékot, de nem fizettünk, abban maradtunk, majd folytatjuk. A következő napokban, amikor arra a program mellett jutott egy kis idő, játszottunk is. Jóska továbbra is nyerő maradt.

Az utolsó napon a szálloda halljában ülve vártuk a visszaindulást. Jóska és Marci még elmentek valamit vásárolni, eközben összegyűjtöttem a veszteségünket, a mintegy ezer forintot, ami ezen az alapon tekintélyes összegnek számít, s amikor Jóskaék visszaérkeztek, ezekkel a szavakkal járultunk az asztalukhoz:

Kedves Művész Úr! Engedd meg, hogy szerény tiszteletdíjadat átadjuk, az a kérésünk, hogy ezt az összeget ultitudásod további javítására fordítsd.

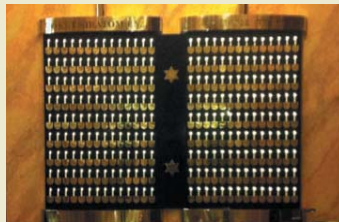
Megérkeztünk Budapestre. A repülőtérén vártunk a csomagjainkra. Mi a szállítószalag egyik végén álltunk, Jóska tőlünk távolabb a másik oldalon. Odamentem hozzá elbúcsúzni, akkor olyan erős szeretettel ölelt magához, mint aki érzi, utoljára lát.

Fájdalmam, hogy valóban nem volt módom arra, hogy újra találkozzunk.

Nádel Tamás
az Alapítvány a budapesti
Dohány utcai Zsinagógáért elnöke

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Reiner Béláné	november 1.	Kozma György	november 19.
Wizner Sándor	november 2.	Eugen Gero	november 21.
Feit László	november 3.	Katz Margit	november 21.
Irin Izrael	november 5.	Nádel Lászlóné	november 22.
Silberer Emma	november 7.	Alex Kertész	november 23.
Birnbaum Sándor	november 8.	Darvas Zoltánné	november 24.
Schein Ágnes	november 10.	Raschka Imréné	november 24.
Gyarmati Hoffmann Livia	november 13.	Suchman István és Icuka	november 25.
Molnár Bernáthné	november 15.	Dr. Steiner Sándor	november 26.
Dr. Wesel Katalin Zelma	november 17.	Hajdu Tibor	november 26.
		Rózsa Dezsőné	november 28.

Köszönjük a MAZSÖK támogatását, amely hozzájárult mostani számunk megjelenéséhez. Továbbá jelentős segítséget jelent a Pesti Sólet, a Dohány zsinagóga honlapja, s facebook oldala számára a későbbiekben is.

